

'... דאמר רב פנחס משמיה דרבא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת' – והוא טעם עיקרי ולא למדרש טעמא דקרא כרבי שמעון שדורש טעמא דקרא, שהרי סמכו על זה הטעם ואמרו שהיבם מיפר לזקוקתו (עפ"י תשובת הרא"ש י, ג).

ומצינו בכמה מקומות כעין זה, שכל שהטעם הוא פשוטו של מקרא, הכל מודים שהטעם הוא העיקר להלכה – ע' במובא בסוטה ת. ב"מ קטו. וסנהדרין מו.

דף ל

'שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית, מת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו... עשה בה מאמר ומת... ואם לא עשה בה מאמר – מחלוקת הראשונים; יש אומרים שלדעת האומר יש זיקה – חולצת ולא מתייבמת, כמו שאמרו בגמרא לעיל. כן פסק הרמב"ם (ו, כה. וע"ש במ"מ שהכל מודים בדבר. ומשמע שנקט כן אף בדעת הרשב"א רבו, וצ"ע. ובדעת רש"י יש לעיין, שבד"ה זו היא בע"ב) משמע כסברת הרמב"ם ואילו בד"ה טעמא משמע שאם לא כנס מותרת. וע' אור לציון). והרשב"א חולק וסובר שאפילו אם יש זיקה, אין הנכרית נאסרת משום צרת אחות אשתו בזיקה, שהרי כשמת בעל הנכרית אשתו מותרת ליבום לאחד משני האחים, ועל כן גם כאשר מת אחד מבעלי אחיות ולא כנסה אינה נאסרת בכך לשלישי. ואינו דומה למקרה הקודם, כשמת בתחילה אחד מבעלי אחיות ונפלה האחות לפני הנשוי לנכרית ואח"כ מת הנשוי נכרית, כי שם הלא נאסרה על האח השלישי כשנפלה בתחילה משום צרת ערוה בזיקה אבל כאן הרי לא נאסרה עליו בתחילה.

ע' בחדושי הגר"ט (יג) בבאור הענין, ותורף דבריו שנחלקו רש"י ורשב"א האם הזיקה אלימה להחשב מדרבנן ככנסה, ולפי זה אין יכול השלישי ליבם שהרי פוגע בצרת ערוה בזיקה, כאילו היתה כנסה לאחיו שהיה נשוי לאחות-אשתו, או שמא אין הזיקה נחשבת ככנסה כלל הלכך יכול לייבמה מחמת זיקת האח הראשון ועל ידי יבומו יפקיע זיקתה מאחיו האחר ושוב אינה צרת אחות ערוה בזיקה.

עוד במחלוקת רש"י ורשב"א – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א קטו.

ע' בשיטות הראשונים בפירוט, בשאלות ותשובות לסיכום.

'ומשנה לא זזה ממקומה' – לפי שהיתה שגורה בפי התלמידים. ומהאי טעמא לא כלל לאחרת עמה בחדא מתניתין ולא לשבושי גרסת משנה זו, שהיו רגילים בה כבר' (ריטב"א. וכן כתב רש"י בקדושין כא. ובשבעות ד.).

'מהו דתימא הני מילי היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה אימא תשתרי' – שהייתי אומר הואיל ואיסור אחות-אשה אינו אלא בחייה, יש לומר שדין ערוה שבה אינו מוחלט מעיקרא אלא תלוי ועומד שאם תמות אחותה תתייבם, ואיסורה אינו אלא לזמן והרי יש בה זיקה לאחר-זמן, לכשתמות אחותה. אבל באופן שלא הותרה עד שיבם האח, הרי בטלה זיקת האח באופן מוחלט, ושוב הינה ערוה גמורה מצד האישות של האח שמת ראשון ולא יועיל מה שהותרה אחר כך בשעה שהיתה נשואה לשני – קמ"ל שבכל אופן שנאסרה מיד עם המיתה, נאסרה לעולם, ואין דין זיקה אלאחר זמן (עפ"י ברכת אברהם).

ולכאורה אין צורך לסברא זו אלא יש לחלק בפשיטות בין יבמה שנאסרה בנפילה ויבמה אח אחר, שכבר חל עליה איסור אשת

אח לאותו אח שאסורה לו ואין לה התר לעולם, וכמו אשת אח שלא היה בעולמו שאסורה אף בנפילה שניה ואין יבום של זה דוחה איסור אשת אח הראשון, משא"כ יבמה שבשעה שנפלה היתה ערוה ואחר כך פקע איסור ערוה, יש לומר שתתיבם עתה שהרי אין כאן כל סיבה לאסרה משום אשת אח, כי אדרבה יש ליבום לדחות איסור זה [משא"כ במקרה הקודם, אין יבום של האח השני דוחה איסור אשת-אח שמצד הראשון] – ועל כך צריך להשמיענו שגם באופן זה הואיל ונאסרה שעה אחת אינה חוזרת ונוקטת ליבום.

אך לפי זה לא הבנתי קושית הגמרא להלן לב. 'פשיטא, ומה התם...! והוצרך לדחוק שמשנה לא זוה ממקומה, והלא לפי האמור אין דין משנתנו שייך כלל לדין ההוא [וכפי שהעירו שם התוס', אלא שתירוצם אינו מובן לפי הסברא האמורה]. ואם היה פשוט לגמרא שכל שבשעת נפילה אין זיקת יבום פשיטא שלא תתחדש אחר כך ומכאן זה מקשה שהמשנה אינה צריכה, הלא אין זה שייך כלל למשנה דידן כי ממשנתנו אין לשמוע סברא זו. וצ"ע.

'מהו דתימא התם הוא דאידיחי לה מהאי ביתא לגמרי אבל הכא דלא אידיחי לה מהאי ביתא לגמרי אימא מיגו דחזיא להאי נשוי נכרית חזיא נמי להאי'. אפשר לפרש הטעם, כשיש רק שני אחים ונפלה לפני האסור לה הרי הופקעה הזיקה לגמרי לפי שאינה זקוקה ליבום כלל, ולכך נפטרת לעולם, אבל בשלשה אחים שהיא זקוקה, אין להחשיבה כאשת אח שיש לו בנים.

עוד אפשר שהטעם הוא משום 'דרכי נועם' (ע' להלן פו טעם זה כשהיה לו בן בשעת נפילה ואח"כ מת הבן, שאין היבמה מתיבמת); בשני אחים כיון שנאסרה להתיבם והותרה לכל, שוב אינה חוזרת ליבום משום שאין זה מדרכי נועם אבל שלשה שאחד מהם נשוי נכרית, אין הדבר עומד בניגוד ל'דרכי נועם' שהרי בין כך זקוקה ליבום והייתי אומר שהזיקה לאח הזה תלויה ועומדת, שאם יפקע האיסור לא תהא כאשת אח שיש לו בנים, קמ"ל (עפ"י אור לציון).

בתוס' בתחילת המסכת (ד"ה ואחות) מבואר שלפי האמת גם כשלא נדחתה לגמרי אין זה 'דרכי נועם' אם יש לה להודק לזה שנפטרה הימנו. והוא אכן טעם הדין שאינה מתיבמת. ואילו הרשב"א והריטב"א (זו: נקטו שבאופן זה אין לבוא מטעם 'דרכי נועם' אלא דין מיוחד הוא זה שכל שנאסרה ליבם זה בשעת נפילה אינה חוזרת וניתרת לו. וע' חדושי רעק"א לעיל זו:

(ע"ב) 'ספק גרושין – כתב בכתב ידו ואין עליו עדים...'. לשון 'ספק' לאו דוקא כי מדין תורה הגט כשר אלא שחכמים החמירו בו לפסלו. ועשאוהו לגט זה כגט של ספק שיש להחמיר בו לכאן ולכאן (ע' ריטב"א; הר צב).

'אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה, אל תאסרנה מספק'. אף על פי שבהיותה נשואה אסורה לכל העולם, מעמידים אותה על חזקת התר לשוק לכשימות ואין מחזיקים מאיסור אחד לאיסור אחר, לומר היות ועד עתה היתה אסורה משום אשת איש העמידנה על חזקת איסור משום יבמה לשוק – שאין מחזיקים מאיסור לאיסור. והקשו הראשונים ממה שאמרו בספק בשחיטת בהמה שבחזקת איסור היא בחייה עד שיוודע לך במה נשחטה – הרי שמחזיקים מאיסור שבחייה [משום אבר מן החי] לאיסור אחר שלאחר שחיטה [נבלה].

התוס' כתבו שלא אסרו בבהמה בספק המצוי שאינו שקול כגון ספק דרוסה, אבל בעלמא אין מחזיקים מאיסור לאיסור (וע' גם בהגר"א יו"ד נ סק"ד). ואילו הרמב"ן והרשב"א חילקו בשורש הנידונים; הבהמה כל שלא מתה או מתה ממילא או שלא נשחטה להלכה – אסורה, עד שיתחדש בה ענין המכשירה, הלכך כשאתה בא לומר שהיה מעשה המכשיר, שחיטה כשרה – עליך הראיה. משא"כ באשה כיון שמתחילתה צרת ערוה היתה הרי ממילא מותרת לשוק במות הבעל, וכשאתה בא לאסרה ולומר שנעשה בה דבר האוסרה – עליך הראיה.

כן כתבו הרשב"א והריטב"א. ונראה שזו גם כוונת הרמב"ן במה שכתב שבבהמה אפשר שתצא מאיסור לאיסור כגון שנתנבלה, אבל כאן אי אפשר שתצא מתחת יד בעלה שלא תהא מותרת לשוק. וכבר הקשה הרשב"א על לשון זו הלא אפשר ואפשר שתצא לאיסור יבמה לשוק, כאשר הערה נתגרשה – אלא שזוהו איסור מצד דבר אחר שנתחדש בה, אבל מצד אישות המת כבר הותרה לכל העולם (וע' תוס' קדושין ד סע"א). משא"כ בבהמה אין צורך בדבר חדש האוסרה אלא כל שלא נשחטה אסורה כבחייה.

ובספק קדושין שאמרו שמדאורייתא יש לצרף חזקת התר ליבם, אעפ"י שבחייו אסורה עליו באיסור אשת אח ואפשר שתצא מאיסור זה גם לאחר מיתה, אם צרת ערוה היא – יש לומר שאיסור אשת אח כשאינן לו בנים מעיקרא אינו אלא בחייו אם לא בהתחדשות סיבה המפקעת, כגון שם צרת ערוה, הלכך כל שאין ראייה להתחדשות מניעת היבום, מותרת היא ממילא לאחר מיתה (ע' רעק"א). ויש אומרים שקושיא מעיקרא ליכא, כי אף בבהמה אין זו החזקה מאיסור לאיסור אלא איסור אחד משום תזבח ואכלת, וכל שאינה זבוחה, בין בחייה בין במותה – אסורה, הלכך מעמידים אותה בחזקת שאינה זבוחה עד שיתברר שנשחטה בהכשר (עפ"י ריטב"א ומאירי; תוס' ביצה כה. וע' ברשב"א חולין ט).

תירוץ נוסף נאמר בזה; אמנם לדעת רבה מעמידים הצרף בחזקת התר לשוק, אבל לאביי ורבא החולקים עליו כדלהלן – אין להחזיקה בהתר מפני שמחזיקים מאיסור לאיסור (עפ"י ש"ך יו"ד נ סק"ג – בדעת התוס' לפי הבנת הרמ"א. וע' גם ש"ש ה, א שנחלקו האמוראים האם מחזיקים מאיסור לאיסור אם לאו. ויש מפרשים בסגנון אחר; האם מעמידים על חזקת התר עתידית בזמן שכעת אינה מותרת. ע' שערי ישר ב, יט).

נמצא שלפי תירוץ הרמב"ן והרשב"א, מחזיקים מאיסור לאיסור [מלבד במקום שאי אפשר שיצא מאיסור אחד לאיסור אחר בלא דבר שיתחדש בו], ולפי תירוץ התוס' והתירוץ השלישי, אין מחזיקים מאיסור לאיסור. ולפי התירוץ הרביעי נחלקו אמוראים בדבר.

יש מי שביאר שיסוד השאלה תלוי בבאור דין חזקה שאמרה תורה; האם ענינו הכרעה בבירור המציאות המסופקת, לומר שלא נשתנתה המציאות, ולפי זה אין מקום להחזיק מאיסור לאיסור שהרי המציאות הראשונה ודאי השתנתה וחל כאן איסור אחר, או שמא החזקה נאמרה אודות הדין המעשי, להחזיק הדבר על איסורו או היתרו המעשי – אשר לפי"ז אפשר להשאירו במצב איסור אף מאיסור אחד לאיסור אחר (עפ"י עונג יום טוב ע ועוד).

לכאורה לפי הסבר הגרעק"א המובא להלן בנידון חזקה דמעיקרא בתרי ותרי, תלויים שני הצדדים הללו בחקירה זו; אם חזקה היא הכרעה בירור אין להחזיק מאיסור לאיסור ואינה שייכת בתרי ותרי, שאינה עדיפה מעדים נוספים. ואם היא הכרעה בדין המעשי – שייכת אף בתו"ת ואף מאיסור לאיסור. אך מסתימת דברי הראשונים אין במשמע שהדברים תלויים זב"ז. ועל כן נראה שאף אם דין הכרעה במציאות היא, אינה הוכחה ובירור מציאותי כעדים ועל כן יכולה להועיל במקום תרי ותרי (ויתכן שחזקת אומדנא שונה מחזקה דמעיקרא. ע"ע במובא במכות ה: מהגר"א נבנצל שליט"א. וע"ע ש"ך עח סק"ז ובאמרי ברוך, שו"ת רעק"א קלו קלו. וכן דנו האחרונים על רוב בתרי ותרי. ע' דו"ח כתובות יג וש"ו וואו"ש סוף הל' עדות, חשק שלמה ופורת יוסף ב"ב כג:). ומאידך גם אם ננקוט שהיא דין הנהגתי-מעשי בלבד, יתכן שלא נתחדש דין זה בספק דאורייתא של תרי ותרי, שאין אחר עדים כלום.

פרטים נוספים בדין החזקה מאיסור לאיסור בבהמה – ע' במובא חולין ט.

זימנין דאזיל הוא ומקדש לה לאחותה קדושי ודאי. מה שכתב רש"י 'וישאנה אחיו מאמו' ולא מאביו – ע' בשו"ת הרשב"א ח"ד ש.ב. וע"ע ריטב"א ותורא"ש, ערוך לגר ועוד.

ב. כאמור, התוס' כתבו לשמוע מפרש"י שלבית שמאי אין המאמר מועיל מהתורה עד שיבוא עליה. והתוס' הוכיחו מהסוגיות שלבית שמאי מועיל המאמר מדאורייתא. וכ"כ הרמב"ן והריטב"א והמאירי. והרשב"א כתב לפרש כן גם בדעת רש"י (וע"ע דבר אברהם ח"ג י, ח).
ג. למסקנא, כתב המאירי שהעושה מאמר אין פורחת ממנה זיקת יבומין אלא אין כאן סרך אירוסין כלל ואינה צריכה חופה ואין חופה גומרת בה אלא ביאה (אין ברור אם כוונתו להכריע אף לבית שמאי, או שמא רק לפי מה שאנו נוקטים בבית הלל שהמאמר אינו קונה קנין גמור).
לענין הפרת נדרים, אמר רבי אמי שלבית שמאי יכול היבם להפיר לה. ופירש רב נחמן בר יצחק שאינו מיפר אלא בשותפות עם האב כשאר ארוסה [ולפי הצד שמאמר עושה נישואין, יפר לה היבם לבדו. עפ"י גמרא נדרים עד: מאירי]. ולפי ה'אבעית אימא' אמרו שלרבי אלעזר אין היבם יכול להפיר אלא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות לפי שנודרת על דעתו, ואז הוא מיפר לה לבדו ללא אביה.

מז. שומרת יבם, מי מיפר נדריה?

הפרת נדרי שומרת יבם; לדברי רבי אליעזר, אפילו נפלה לפני שני יבמים יכול כל אחד מהם להפיר נדריה. ופירש רבי אמי, דוקא כשעשה בה מאמר [ולרב נחמן בר יצחק אינו מיפר אלא בשותפות האב כנ"ל]. ולרבי אלעזר (ל'אבעית אימא'), דוקא כשעמדה בדין ופסקו לה מוזנות (לפרש"י וריטב"א, אף ללא מאמר. והתוס' והמאירי כתבו עפ"י הגמרא בנדרים, דוקא בשעשה בה מאמר).
לדברי רבי יהושע, נפלה לפני יבם אחד – מיפר (אם משום שיש זיקה או מפני שנודרת על דעתו. ערש"י ותוס'). לפני שנים – לא יפר (אף לא שניהם יחדיו. רש"י. וכ"כ רמב"ן דלא כרבנו ברוך בר' שמואל).
לדברי רבי עקיבא אין היבם מיפר כלל (אם מפני שסובר אין זיקה (רש"י יז), אם משום שאינה אשתו גמורה. תוס' ועוד).

הרמב"ם (נדרים יא, כד) והרמב"ן והרא"ש והר"ן והריטב"א והנמו"י (בנדרים) פסקו כרבי עקיבא [שאעפ"י שלהלכה יש זיקה, מ"מ אינה אשתו גמורה להפיר לה. עפ"י גמרא נדרים], הלכך יפר האב לבדו [אם לא שמע היבם והקימם (שו"ע יז"ד רלד, יא)]. ואף אותם נדרים שנדרה כשהיא שומרת יבם. עמהרש"ל]. ואפילו אם עשה בה היבם מאמר (שו"ע רלד, ז; רש"ל).
ויש פוסקים כרבי אליעזר שיש זיקה אפילו בשנים (מאירי בשם רוב פוסקים). וכתב המאירי שכולם יפרו לה בשותפות, ובין אם עשה בה אחד מהם מאמר בין שלא עשה.
ויש פוסקים כרבי יהושע שביבם אחד – יפר, אבל בשנים אין ברירה (מאירי בשם גדולי הדורות).

דף ל

מח. שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית – מה הדין במקרים הבאים?
א. מת אחד מבעלי אחיות ואחר כך מת הנשוי נכרית. (מה הדין כשכבר כנס בעל הנכרית את אשת אחיו שמת, או שעשה מאמר, או שלא עשה כלום).
ב. מת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות (בשלשת האופנים הנ"ל; שבעל אחת האחיות כנס את הנכרית, עשה מאמר, או לא עשה כלום).
ג. באופנים הנ"ל, ומתה אחת מן האחיות בין השלבים השונים.
ד. באופנים הנ"ל, וגירש אחד מבעלי אחיות את אשתו בין השלבים השונים.

שלשה אחים, שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית; –

א. מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו, ומת – הראשונה – (האחות שכבר נפלה) והשניה – (זו הנכרית שנופלת עתה) יוצאות משום ערות אחות-אשה וצרתה. עשה בה מאמר ולא כנס, ומת – הראשונה יוצאת משום אחות אשה, והשניה חולצת ולא מתיבמת [להוציא מבית שמאי שאמרו מאמר קונה קנין גמור, ותצא השניה ללא חליצה משום צרת אשה]. לא כנס ולא עשה מאמר עד שמת – הראשונה יוצאת משום אחות אשה, והשניה דינה תלוי במחלוקת התנאים האם יש זיקה באח אחד ונאסרת להתיבם משום צרת אחות ערוה בזיקה, או אין זיקה ומתיבמת. [וכן סוברת סתם משנתנו לפי רב נחמן. ואילו רב אשי חולק, וכן דעת רבא]. להלכה יש זיקה ולכן השניה חולצת ולא מתיבמת (רי"ף). ואולם מדברי הרמב"ם יש מדייקים שרק כשעשה מאמר חולצת, אבל ללא מאמר מתיבמת. ואף על פי שהרמב"ם פוסק יש זיקה (ע' בבאור הדבר באבי עזרי יבום ו).

ב. מת הנשוי נכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות – הדין זהה למקרה הקודם בכל שלשת האופנים, שאין חילוק אם הכניסה או המאמר או התחדשות הזיקה חלו באחת האחיות ואשתו משכבר היא הנכרית, או היו אלה בנכרית ואשתו היא אחת האחיות. כאמור, להלכה שיש זיקה, הנכרית שנעשתה צרת-אחות-אשתו-בזיקה לכל אחד מבעלי האחיות, חולצת ולא מתיבמת (עפ"י רמב"ם ו, כה ומ"מ; אה"ע קעה, ח). והרשב"א (בדעת הרי"ף) סובר שאם מת הנשוי לנכרית ואחר כך מת אחד מבעלי אחיות בלא שכנס, אפילו למאן דאמר יש זיקה – מותרת הנכרית להתיבם, שלא השתנה דינה ע"י מותו, וכשם שבחיי היתה יכולה להתייבם לכל אחד מהאחים, גם כשמת לא נאסרה [מלבד אם כנס והוברר למפרע שהיתה זקוקתו, נעשית בכך 'צרת ערוה בזיקה'].

ג. כאשר מתה אחת מן האחיות לאחר שכבר נאסרה אחותה פעם אחת משום אחות-אשה, אין מועילה המיתה להפקיע האיסור שחל על אחותה, שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים.

הלכך אם בתחילה מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו, גם אם מתה האחות הנשואה לאח השלישי, לא יוכל זה השלישי לייבם את אחותה מפני שכבר נאסרה עליו בנפילה ראשונה. ועל כן יוצאת היא וצרתה (תוס') ללא יבום וחליצה. והוא הדין כשמתה קודם שכנס נשוי נכרית את יבמתו – כיון שבשעת הנפילה ליבום היתה אסורה על זה, נאסרה עליו באיסור ערוה לעולם.

א. אם מתה קודם שמת האח הראשון, אפילו למאן דאמר 'נישואין מפילין' מותרת להתייבם לשניהם כשמת הראשון, שמשום 'נישואין מפילין' אין אנו דנים לומר כאילו נפלה בחיי אשתו ויצאה ממנו באותה שעה משום אחות-אשה (תוס').

ולענין צרתה; בקובץ הערות (ו, ד) נקט מסברא פשוטה שמותרת מפני שאינה חמורה מן הערוה עצמה. ואולם כמה אחרונים כתבו בפשיטות להפך, שהצרה עומדת באיסורה כיון שנאסרה שעה אחת קודם שהאח מת, שהיתה צרת-ערוה [ויש מוסיפים שבאופן זה צרתה תאסור אותה משום צרת-ערוה] (ע' בספר בית ישי לו, א).

ב. הרמב"ם בפירוש המשנה מסתפק שמא דין זה שנאסרת לעולם, אינו אלא מדרבנן. וכתב בקרן אורה שכוונתו רק על האופן שהותרה בנפילה ראשונה (וע' ברכת אברהם). ואולם בחיבורו הגדול פסק הרמב"ם שהוא דין דאורייתא וגם צרתה נפטרה.

ד. גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו; אם גירש בתחילה ואחר כך מת אחיו הנשוי-נכרית וכנסה המגרש ומת (גירש מת וכנס ומת) – לכל הדעות אשתו מתיבמת על ידי האח השלישי, שהרי בשעת הנפילה לא היתה זו הנכרית צרת אחות-אשה.

ואם בתחילה מת אחיו הנשוי לנכרית ואח"כ גירש זה את אשתו וכנס את הנכרית (מת גירש וכנס ומת) – למאן דאמר יש זיקה אפילו בשני אחים, אשתו זו אסורה על השלישי משום שהיתה צרה בזיקה לאחות אשתו קודם שנתגרשה [וכן דייק רב אשי ממשנתנו, ודלא כרב נחמן]. ולמאן דאמר אין זיקה – מתיבמת. מרש"י (ע"ב ד"ה זו היא למעוטי מת בלא גירש) מבואר שלרוב הסובר מיתה מפלת, כיון שגירש מותרת הנכרית להתייבם במיתתו אעפ"י שיש זיקה [בין שכנס בין שלא כנס. בהגר"א קעה סקי"ח], ודלא כרב אשי [הסובר נישואין מפילים]. ויש שפסקו כן להלכה [ויתכן שלפי האמת אף רב אשי מסכים לכך] (עפ"י ראב"ד, מובא בראשונים ובהגר"א; מ"מ ו, כה בדעת הראב"ד בה"ג ורשב"א).

ואילו דעת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש לאסור, אם משום גזרה אטו לא גירש (ערמב"ם ו, כו) או משום שנאסרה עליו בנפילה ראשונה משום צרת ערוה בזיקה (ערי"ף ורא"ש). יש אומרים שלפי הטעם הראשון, אם כנס הנכרית מותרת שאין מקום לגזור בנישואין בין גירש ללא גירש אלא בזיקה בלבד, אבל לפי הטעם השני אסורה מפני שכבר נאסרה בנפילה (עפ"י ראשונים; ב"ח וב"ש קעה סקי"ח), ואדרבה, לפי הטעם השני י"א שאסורה רק אם כנס אבל לא כנס הרי לא הוברר שהיתה זקוקתו הלכך מותרת הנכרית להתייבם כמו שהיתה מותרת לכל אחת מבעלי האחיות כשהיו בחיים (עפ"י רשב"א; ק"נ. וישנה דעה האוסרת בכנס רק אם כנס קודם שגירש אבל גירש מקודם מותרת שבשעה שכנסה ובריר שהיתה הנכרית זקוקה אליו, לא היתה זו צרת ערוה. דעה זו הובאה בריטב"א ובמאירי). ויש אוסרים בין שכנס בין שלא כנס (ע' רז"ה ויש"ש).

מת הנשוי לנכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ואחר כך גירש את אשתו הראשונה ומת המגרש (מת כנס וגירש ומת) – למאן דאמר 'נישואין מפילין' [וכך פירש רבי ירמיה את משנתנו], אסורה הנכרית להתייבם אפילו אם ננקוט אין זיקה, מאחר והיתה צרת אחות אשתו שעה אחת בחיי בעלה. ולמאן דאמר מיתה מפלת ולא נישואין – אשתו מותרת [עכ"פ אם אין זיקה. ולפרש"י אפילו יש זיקה וכן"ל].

דפים ל – לא

מט. ט"ו נשים הפוטרות צרותיהן מן היבום ומן החליצה, מה הדין כאשר היו בהן קדושין או גרושין מספק?

אותן ט"ו נשים שהיו בהן קדושין או גרושין מספק – צרותיהן חולצות ולא מתיבמות, שמה הן צרות-ערוה שמה אינן צרות-ערוה.

כיצד ספק קדושין – זרק לה קדושין, ספק קרוב לו ספק קרוב לה (כגון שעמדו ברשות הרבים במרחק שמונה אמות, ספק נכנס לד' אמותיה ספק בד' אמותיו. עפ"י רש"י. וע' אופן אחר ברשב"א וריטב"א).

לפירוש התוס', העלו בגמרא צד לומר שבספק שעל ידי כת עדים אחת – מתיבמת מפני שעומדת היא בחזקת התר ליבם עד שיוודע להפך, ורק בשתי כיתי עדים אסורה מדרבנן כיון ששני עדים אומרים שהיא צרת-ערוה. ואולם סברא זו אינה קיימת לפי האמת אלא בכל אופן חולצת. וכן כתב רבנו ירוחם בשם הרמ"ה. וכן פסק מהרש"ל.

כאופן הנזכר בגירושין; רבה אמר שאינה חולצת מפני שעומדת הצרה בחזקת התר לשוק ואין לאסרה